

Heta – henkilökohtaisten avustajien työnantajien liitto ry

Lausunto 3.5.2023

Jakelu: Vane, Kuulemistilaisuus 4.5.2023

YK:n vammaisyleissopimuksen kansallisen toimintaohjelman seurantaraportin valmistelu

Vammaispalvelulain uudistus oli keskeisin henkilökohtaiseen apuun vaikuttava toimintaohjelman toimi, ja Heta-liitto katsoi, että uusi laki oli tarpeen. YK:n vammaisopimuksen (CRPD) toimeenpanon kannalta haaste oli, että lainvalmistelun aikana ei riittävästi pystytty käsittelemään mm. sitä, mitä tarkoittaa CRPD:n vammaisen henkilön käsite. Suomessa on tarve koota tietoa YK:n vammaisopimuksen tulkinnasta lain valmistelun ja soveltamisen taustaksi.

Henkilökohtaisen avun asiakasmäärien kasvu kertoo siitä, että yhä useampi on voinut saada henkilökohtaisen avustajan. Toisaalta henkilökohtaisen avun saaminen on heikentynyt mm. kielteisten KHO:n ratkaisujen kautta. Viranomaiset hakevat kielteisille päätöksille aktiivisesti tukea oikeudesta, mikä johtaa siihen, että eräät henkilökohtaisen avun tulkinnat ovat muuttuneet liian tiukoiksi lain ja vammaisopimuksen tavoitteisiin nähden. Sama kierre on mahdollinen uuden vammaispalvelulain aikana, mikäli vammaisopimus ei edelleenkään juuri lainkaan vaikuta viranomaispäätöksiin ja tuomioistuinten ratkaisuihin.

Suomessa monissa palveluissa on yhä laitospaisia piirteitä, jotka ovat CRPD 19 artiklan vastaisia. Varsinkin palvelutalossa asuvien palveluissa on useita itsenäisen elämän periaatteen vastaisia piirteitä. Myöskään uusi vammaispalvelulaki ei riittävästi turvaa oikeutta yksilöllisiin palveluihin itse valittuun asuinpaikkaan. Jatkossa on kiinnitettävä enemmän huomiota siihen, että palvelut eivät muodostu laitospaaisiksi myöskään varsinaisten laitosten ulkopuolella, ja että itsenäisen elämän periaate vaikuttaa palveluiden suunnitteluun kaikilla tasoilla.

Osaamisen keskittäminen vammaisasioissa on ollut yksi Heta-liiton tavoite, ja sille on sote-uudistuksen myötä nyt paremmat lähtökohdat. Vammaisjärjestöjen osallistaminen hyvinvointialueiden aloittamiseen ei kuitenkaan ole ollut onnistunut prosessi, ja päätöksissä olleita ongelmia on jouduttu korjaamaan jälkikäteen. Vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt tulee osallistaa hallinnon rakenteiden uudistusten kaikkiin vaiheisiin, eikä vasta sitten, kun rakenteet on luotu ja esimerkiksi vammaisneuvosto on koottu.